

ZRCADLO

Výtvarné a literární práce studentů vrchlabského gymnázia

Vyhoďme ho z kola ven

Vyhoďme ho z kola ven je název románu Kena Keseyho, jehož děj spíše znáte z filmu Miloše Formana Přelet nad kukaččím hnízdem. Uvádíme zde jen krátký, ale přesto příznačný dialog mezi Velkou sestrou (vrchní sestrou psychiatrické kliniky) a chovancem ústavu McMurphy, který psychické problémy předstírá, aby se vyhnul nuceným pracím.

McMurphy: Dneska, jak možná víte nebo nevíte – to je fuk; dneska se rozjíždí světová série. Navrhuju odložit tuhle naši večerní sešlost na pozdějc, no a teda koukat se místo toho na baseball.

Hvězdy za mřížemi

Noc se chýlí ke konci. Kdesi daleko na východě se tma začínala vytrácet a noční obloha počínala zvolna blednout. Úsvit byl blízko. Místnost se začínala rozjasňovat. Ve stále jasnějším světle se pomalu začínaly rýsovat bílé pusté zdi, prostý stůl a židle, strohé lůžko v rohu, a malé úzké okno opatřené ocelovými mřížemi.

Na lůžku v rohu pokoje se rýsovala ženská postava. Byla to mladá dívka. Seděla nehybně, zhroucená a opřená o zeď. Hlavu měla bezvládně svěšenou na rameni. Světlo se lesklo na pletencích jejích dlouhých tmavých vlasů a na slzách, které jí stály v očích a stékaly jí na bílou halenku.

Dívka seděla dlouho, stále nehybně, jako by z ní všechn život vyprchal. Pak se jí náhle pohnuly rty, a tichým, zoufalým tónem si zašeptala: „Už nikdy – už nikdy!“

Už nikdy nebude svobodná, už nikdy nebude moci volně chodit po světě, nikdy nebude moci promluvit s dobrými lidmi a už nikdy neucítí svobodný vítr ve tváři.

Dívka se pomalu pohnula, vstala a pomalým smutným krokem přešla k oknu. Před obličejem se jí zjevily černé mříže z pevné oceli, tvrdé a nehybné. Ale za nimi uviděla jiný obraz: temně šedou noční oblohu plnou mraků, par a kouře. A pod ní se, kam až oko dohlédlo, rozkládaly temné obrysy panelových domů, továren, silnic, mostů a věží. Všechno šedé, černé a bezútěšné.

Před chvílí uvažovala o volnosti, dobrých lidech a svobodném větru – ale existuje ještě vůbec něco takového? Celá tato země byla pokryta ocelí, sklem a betonem. Lidé se smí pohybovat jen tady, jinam nemohou.

Pomyslela na lidi tam dole v těch temných ulicích. Chodí rychle, se svěšenou hlavou, mlčky. Nedívají se kolem sebe, neposlouchají, nevšímají si ničeho. A čeho taky? Všichni jsou odsouzeni žít bez zájmu a bez myšlenky.

Ale přece jen – alespoň po městě si mohou jít kam se jim zlíbí. Ale já, pomyslela si dívka, já jsem na tom tisíckrát hůř – mně byla upřena i tato poslední možnost. Byla to tak hrozná náhoda – proč byla v ten den prohlídka provedena zrovna u ní, a ne u desítek jiných lidí v sousedství? Proč tak zlý osud? Ale stalo se. Vpadli k ní do bytu. Celý byt přehrabali a obrátili vzhůru nohama. A našli tu knihu.

Tato kniha byla pro ni to nejzácnejší, co doma měla. Myšlenky lidí dávno mrtvých, které ale žijí dál v srdcích spravedlivých lidí, krásná slova o dobru a naději.

„Tak proč máš doma ten brak, občanko?!“ vyštěkl na ní ten muž.

„No...“ hlesla, „ona to měla ráda má matka. Zdědila jsem to po ní.“

„Ale tvoje matka té snůšce lži věřila, jinak by ji neměla, co?!“

„No, ano, ale ona už dávno zesnula – zemřela na rakovinu, kvůli tomu ovzduší...“

„Ovzduší je, k čertu, lepší než kdy dřív – s naší moderní technologií, ty hňupko!! Už jen za ten kec, že tenkrát měli lepší vzduch, bys zasloužila pokutu jak prase – za nedůvěru ke státu! Ale hrome, ty mi teda chceš nakecat, že tu knížku máš jen jako památku? A nevíš, že jakékoli předměty související se všemi pověrami a ideály z minulosti máš odevzdat, he?“

„No, já... totiž ona je to krásná kniha, a tak... mi bylo líto...“

„Tak tobě bylo líto dodržovat zákony, co?! Tak takhle by to ti zmetci v basách uměli říct taky, k čertu!! Ale to jsou všechno výmluvy! Určitě to není tak, že bys neměla alespoň kladný vztah k těm textům!?“

Velká sestra: Jak bych vám to řekla, pane McMurphy, vy po nás vlastně žádáte změnu velice důkladně propracovaného rozvrhu.

McMurphy: Malá změna ještě nikoho nezabila. Nemyslíte?

Velká sestra: Já bych si to tvrdit nedovolila, pane McMurphy. Jsou tady i takoví, kteří se opravdu hrozně dlouho snažili zvyknout si na náš režim. Když ho teď narušíme, tak byste je mohl snadno vyvést z rovnováhy.

McMurphy: Bodáme na něj! K režimu se zase vrátěj, až tohle finále skončí, jde přece o nejdůležitější zápasy roku, sestro.

Dialog nás přivádí do prostředí úzce svázaného pravidly, která by v obecné rovině mohla být chápána pozitivně, přesto zde slouží jako nástroj moci. Jak je to s pravidly – která jsme ochotni uznávat a řídit se jimi a která nás nutí k ostentativnímu odporu? Existují nepsaná pravidla (např. slušného chování), která dodržujeme, aniž bychom o nich přemýšleli, protože jsou naší součástí. S těmito pravidly jsme se ztotožnili; byla nám dána výchovou a mají svůj jasný smysl. Jsou-li však uměle vytvářena pravidla, jejichž obsahu nerozumíme, a chápeme je spíše jako nástroj moci, pak je reakcí obrana. V těchto intencích se odehrává povídka Kryštofa Macháčka (4. B). Jeho hlavní hrdinka dala přednost zachování vlastní morální integrity před dodržováním „pravidel“.

Jan Salvét a Jan Krejčí

Tu se mu náhle na tváři objevil ošklivý úšklebek: „Víš co? Dám ti teď jednu, jedinou otázku: Souhlasíš s tím, že v té knize jsou žvásty, lži a výmysly, a zříkáš se všeho, co ta kniha obsahuje? Teď vol – a vol rychle, k čertu!!“

Tehdy se jí zatmělo před očima, a celá se rozechvěla. Co udělá? Říct, že tomu opravdu nevěří, všeho se zříká? Bylo by to pochopitelné. Byla to jediná možnost záchrany. Už už měla na jazyku „Souhlasím, souhlasím, jen mě pusťte“ Ale tu ji píchlo u srdce. To by znamenalo zradit to, co má tak ráda a čemu věří!

A pronesla, tichým, rozechvělým hlasem: „To já... nemůžu, to...si zas nemyslím.“

Muž naproti ní se divoce, krutě rozesmál: „Tak přece tě mám, ty lištičko! Tak teď tě máme!!!“

Teď poznáš, co to znamená vzdorovat veřejnému blahu!!

A tak nakonec pro své „bláznivé názory“ skončila zde, v blázinci! Oficiální zdroje o blázinci tvrdily, že „je to špičkové zařízení pro naše nebohé duševně choré, kterým je zde věnována veškerá péče“, ale mezi lidmi prosakovaly zvěsti o temných sklepeních, svazování, injekcích a bití. Rovněž se vědělo, že mnozí, kdo projdou dveřmi ústavu, nejsou blázni, ale po nějaké době pobytu se jimi stanou.

Dívka se otřásla a mimoděk se rozhlédla. Místnost byla tichá, prázdná. V té pustotě a v těch vysokých bílých zdech bylo cosi příšerného. Víc než kdy dřív si uvědomila, co všechno se zde skrývá za hrůzy, a ty hrůzy na ni čekají. Tu ji náhle zamrazilo – měla dojem, že se na chodbě ozvaly blížící se přízračné kroky – nebo se jí to snad jen zdálo?

Zaposlouchala se.

Ne, nebylo nic slyšet. Zůstávala ale stále napjatá a nastražená. A pak to uslyšela. Ne, tentokrát se jí to nezdálo, slyšela to jasně a zřetelně. Kdesi zdola, snad z nějakého sklepení sem zalétl příšerný táhlý výkřik, hlas bolesti a beznaděje. Pak se hned ozvaly duté rány. A nový výkřik, ještě příšernější než ten první.

Hrůza ji sevřela. Co se to odehrává tam dole, jen několik pater pod ní, v nějaké hrozné podzemní komoře! A co když se tam ona sama za několik hodin ocitne, a její křik bude odtud znít a děsit jiné vězně, jako tento děsil ji samotnou?

Strach ji svíral, na čele jí vyrazil studený pot. Připadlo jí, že stěny pokoje se na ni valí, že ji svírají, že už nemůže dýchat. Vyskočila jako šílená, přiběhla k oknu a přitiskla se k mřížím a zoufale zírala ven. Obloha venku byla stále zamračená a šedá. Všechno černé a tmavé. Žádná naděje. Jen smrt.

Sevřela ji beznaděje a hrůza. Bezvzádně se opřela o zeď, tvář položila na chladný kov mříží, a v konečné apatii hleděla strnule do temných mračen.

Ale co to? Temné mraky se náhle pohnuly, rozevřely se, a tu náhle mezi nimi prosvítla blednoucí noční obloha. A tam zazářila osamělá jitřní hvězda. Byla tak krásná, zářila tak čistě a nádherně, a přece z takové dálky. Dívce se rozšířily oči úžasem nad tou nádherou. Skoro už zapoměla, že existují hvězdy. Přece jen není všechno temné! Přece ještě existuje krása! A přece zbývá naděje!

A náhle, bez jakéhokoliv přemýšlení přiskočila k oknu, přitiskla se k mřížím a horoucně pronesla směrem k té zářící hvězdě:

„Jestli je ještě nějaká naděje, jestli žije v tomto světě ještě někdo dobrý, pomoz mi, pomoz!!!“

A umlkla. Bylo ticho. Mraky se pomalu začaly znovu shlukovat a jasná obloha se začínala ztrácet.

Tu však venku něco zašustilo. Zvedla hlavu a zkoumavě a udiveně se zahleděla ven. Náhle se před mřížemi cosi mihlo. A tu – na mříže zvenčí skočila s kočičí mrštností temná, silná postava, pevnými pažemi se chytla mříží a zadívala se dovnitř. Dívka v náhlém úleku odskočila od mříží, přitiskla se k protější stěně, hrůzou prudce oddychovala, a vytřeštěnými očima hleděla do okna.

Kdo to je? Proč přišel v noci sem, za ní? Jde ji snad zabít? Stála strnule u zdi, úlek ji docela zmrazil.

Tu však zpoza mříží zazněl hlas – jasný, silný a zvučný:

„Neboj se. I když jsi byla k smrti vystrašená, nezapřela jsi dobro a ono teď nezapře tebe.“

Neznámý za mřížemi pozvedl paži. V ruce třímal cosi velkého a těžkého. Přiložil tu věc k mřížoví. A k užaslé dívce zaletěl praskot kovu. Křup, křup, skříp. Dlouhý, předlouhý okamžik přemítala, co to je – a pak jí to došlo. cizinec právě štípal kleštěmi mříže!!!

Náhla vlna naděje zaplavila dívku. Přiskočila k oknu a užaslým, chvějícím se hlasem se zeptala: „Kdo jsi?“

Neznámý odpověděl: „Mě nezná nikdo, a přece mě zná každý. Dlouho již procházím touto zemí, a pomáhám těm, v jejichž srdci ještě zbývá naděje a spravedlnost. A tobě jsem přinesl to, po čem jsi volala ve svém zoufalství – přináším ti naději a svobodu.“

Poslední prut praskl. Cizinec se nahnul a odhodil úlomky mříže do místnosti na podlahu. Pak se nahnul do pokoje a zvolal: „Pojď!“

Dívka víc neváhala. Vyskočila na okno a opatrně prolezla prostříhaným otvorem. Krčila se na užoučkém parapetu, a před ní se rozkládala propast. Zdi budovy spadaly hluboko, hluboko dolů, do temnot. Do tváře ji udeřil chladný vítr. Zatočila se jí hlava. Tu ji však uchopily za paže silné ruce neznámého „Drž se mě,“ řekl.

Chytla se ho co nejpevněji kolem krku.

Její zachránce se lehce vyklonil ode zdi a zahleděl se nahoru. Nad oknem čněla jakási římsa. Zlehka se nadvzděl na zbytcích mříže, a s úžasnou silou se vyšvihl nahoru, a vytáhl se na tu římsu. Dívku jímala závrať, držela se křečovitě na jeho silných ramenou a zavírala oči. Tu se náhle neznámý na římsu postavil a pak se mocně vymrštil, chopil se okraje střechy a jako opice se vyhoupl nahoru.

Dívka se pustila jeho ramen a s úlevou dopadla na střechu. Po přešlém nebezpečí ji zalila únava, a tak jen ležela a zhluboka dýchala. Tu ji neznámý jemně poklepal na rameno a zvedl ji na nohy.

Rozhlédla se kolem sebe a úžasem zatajila dech.

Stáli na okraji rovné střechy, které se táhla daleko za ně. Daleko na východě se mraky znovu protrhly, a ona uviděla ohnivě slunce, jak vychází nad obzor, a jeho záře se rozlévala po nebi. V propastné hloubce pod nimi se rozkládalo celé to temné, kovové město. Dole ležely výpary a mlhy, ale tady nahoře byl vzduch čistý a čirý. Svěží vánek jí pohladil tváře. Obrátila se a poprvé si mohla prohlédnout svého zachránce. Byl to štíhlý, ale silný mladý muž. Vlasy měl temné a lesklé. Jasně oči mu zářily v osmahlé smělé tváři. Vyzařovala z něho nespoutaná odvaha, ale také spravedlnost a laskavost.

Vyzařovala z něho nespoutaná odvaha, ale také spravedlnost a laskavost.

Dívka si před ním náhle připadala bojácně, zároveň se ale cítila hluboce šťastná, šťastnější než kdykoliv v životě. Nesměle promluvila: „Já... musím vám... musím Ti... poděkovat. Nebyť tebe, tak jsem tam zůstala uvězněná celý zbytek života, bez naděje, v bolesti...“

Neznámý se usmál. „Raduj se, volně dýchej! Teď se před tebou otevírá nový život. Nový život, v novém světě. Pohlédni teď tam, k vycházejícímu slunci. Tam uvidíš to, po čem touží tvé srdce!

Pohlédla směrem, kterým ukazoval. Kousek nalevo od rudého slunce uviděla na obzoru tenounký zelený proužek, zakrytý modravým oparem. Byl tak daleko, skoro neznatelný. Ona ale náhle věděla jasně, co by to mohlo být.

„Ano“, pravil její zachránce. „I když jsi o tom nevěděla, celý svět není takový, jako toto město. Tam daleko leží zelené lesy. Tato země jich kdysi byla plná. Lidé sem jezdili, aby obdivovali jejich krásu a vyléčili svou unavenou mysl. Ti, kteří teď vládnou této zemi, jich mnoho vymýtili a zničili. Tam, daleko na východě, však rostou stále a tam směřují naše kroky.“

Dívka se k němu obrátila. Oči se jí rozzářily. V srdci cítila takovou radost, že by se nejraději pustila do tance. „Ano,“ pravil neznámý, „teď ti ukážu hluboké zelené lesy, chladné jeskyně a křišťálová jezírka. Ucítíš vůni lesních květin a budeš poslouchat zpěv ptáků. A také tě seznámím s lidmi, kteří tam také unikli před zlem této země. Budeš tam šťastná – vždyť jejich srdce je stejné jako tvé!

Kryštof Macháček (4. B)

Jan Kříž 5. A

